Qabul qilindi: 24-oktabr 2026-yil • Ma’qullandi: 28-oktabr 2026-yil • Nashr qilindi: 05-noyabr 2026-yil

# PUL O‘TKAZMALARI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINING BARQARORLIK OMILI SIFATIDA: IMKONIYATLAR VA XAVFLAR

**Rivojidinova Feruzaxon Baxtiyor qizi**
Andijon qishloq xo‘jaligi agrotexnologiyalar instituti
Iqtisodiyot ta’lim yo‘nalishi 2-95 guruh talabasi
E-mail: frivojidinova.7@gmail.com

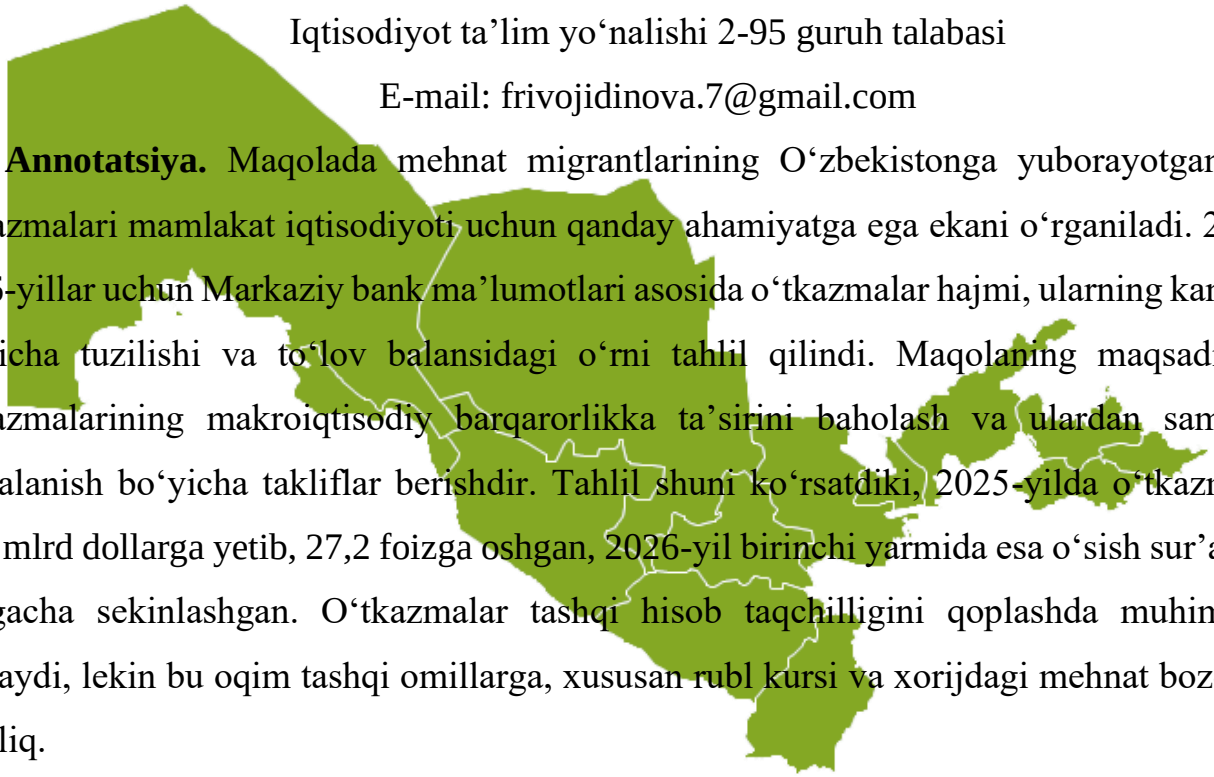

**Annotatsiya.** Maqolada mehnat migrantlarining O‘zbekistonga yuborayotgan pul o‘tkazmalari mamlakat iqtisodiyoti uchun qanday ahamiyatga ega ekani o‘rganiladi. 2024-2026-yillar uchun Markaziy bank ma’lumotlari asosida o‘tkazmalar hajmi, ularning kanallar bo‘yicha tuzilishi va to‘lov balansidagi o‘rni tahlil qilindi. Maqolaning maqsadi pul o‘tkazmalarining makroiqtisodiy barqarorlikka ta’sirini baholash va ulardan samarali foydalanish bo‘yicha takliflar berishdir. Tahlil shuni ko‘rsatdiki, 2025-yilda o‘tkazmalar 18,9 mlrd dollarga yetib, 27,2 foizga oshgan, 2026-yil birinchi yarmida esa o‘sish sur’ati 13 foizgacha sekinlashgan. O‘tkazmalar tashqi hisob taqchilligini qoplashda muhim rol o‘ynaydi, lekin bu oqim tashqi omillarga, xususan rubl kursi va xorijdagi mehnat bozoriga bog‘liq.

**Kalit so‘zlar:** pul o‘tkazmalari, mehnat migratsiyasi, to‘lov balansi, P2P o‘tkazmalar, valyuta bozori, makroiqtisodiy barqarorlik.

## Kirish

Bugungi kunda O‘zbekiston iqtisodiyotining eng muhim tashqi moliyaviy manbalaridan biri xorijda ishlayotgan yurtdoshlarimizning oilalariga yuborayotgan pullaridir. Bu mablag‘lar nafaqat millionlab oilaning kundalik xarajatini qoplaydi, balki mamlakatga valyuta kirib kelishini ta’minlab, so‘m kursiga va to‘lov balansiga ham ta’sir qiladi. Markaziy bank ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yilda O‘zbekistonga xorijdan 18,9 mlrd dollar pul o‘tkazmalari kelib tushgan, bu 2024-yildagi 14,8 mlrd dollardan sezilarli ko‘p.

Taqqoslash uchun, 2025-yilda tovarlar eksporti 23 mlrd dollarni, joriy operatsiyalar

hisobi taqchilligi esa 5,8 mlrd dollarni (YaIMning 3,9 foizi) tashkil etgan. Ya’ni pul o‘tkazmalari hajmi tovar eksportining deyarli to‘rtdan uch qismiga teng. Shunday ekan, bu oqimning barqarorligi, yo‘nalishi va undan qanday foydalanilishi iqtisodiy siyosat uchun muhim savol. Lekin bu savollar, ayniqsa o‘tkazmalar tuzilishining o‘zgarishi va o‘sish sur’atining sekinlashishi, hali yetarlicha o‘rganilmagan.

Tadqiqot obyekti — O‘zbekistonga kelib tushayotgan xalqaro pul o‘tkazmalari. Tadqiqot predmeti — bu oqimning hajmi, kanallari va makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar bilan bog‘liqligi. Ilmiy yangiligi shundaki, 2024-2026-yillar uchun Markaziy bank ma’lumotlari asosida o‘tkazmalarning kanallar bo‘yicha tuzilishi qiyoslandi va bank kartalariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri (P2P) o‘tkazmalar ulushining oshib borishi ko‘rsatildi.

**Adabiyotlar tahlili**

Pul o‘tkazmalarining iqtisodiy ta’siri xorijiy adabiyotda anchadan beri o‘rganiladi. Adams va Page [2005] ko‘plab rivojlanayotgan mamlakatlar bo‘yicha ma’lumotlarga tayanib, pul o‘tkazmalari qashshoqlikni kamaytirishga yordam berishini ko‘rsatgan. Yang [2008] esa Filippin migrantlari misolida valyuta kursi o‘zgarishi o‘tkazmalar va oilalarning investitsiyasiga qanday ta’sir qilishini o‘rgangan: kurs migrant foydasiga o‘zgarganda oilalar ko‘proq o‘tkazma oladi va uni uy-joy, ta’lim hamda kichik biznesga sarflaydi. Amuedo-Dorantes va Pozo [2004] bir qator mamlakatlarda o‘tkazmalar real valyuta kursining mustahkamlanishiga olib kelishi mumkinligini yozgan, bu esa eksportga yo‘naltirilgan tarmoqlar uchun raqobat sharoitini qiyinlashtiradi.

Boshqa tomondan, Chami va boshqalar [2005] o‘tkazmalar korxona daromadi kabi kapital emas, balki oilalarga ko‘chirilgan shaxsiy transfert ekanini, shuning uchun u iqtisodiy o‘sishga avtomatik ravishda ijobiy ta’sir qilavermasligini ta’kidlagan. Umuman, bu ishlarda pul o‘tkazmalari iste’molni va tashqi barqarorlikni qo‘llab-quvvatlashi, lekin uning o‘sishga ta’siri mablag‘dan qanday foydalanilishiga bog‘liq ekani haqidagi fikr yetakchi.

Ko‘rib chiqilgan ishlarda pul o‘tkazmalarining nazariy ta’siri yaxshi yoritilgan. Lekin 2025-2026-yillardagi so‘nggi o‘zgarishlarni, ya’ni P2P kanallarning tez o‘sishi va o‘tkazmalar o‘sishining sekinlashishini O‘zbekiston ma’lumotlari bilan birga ko‘rib chiqqan

ishlar menga topilmadi. Bu maqola shu bo‘shliqni to‘ldirishga urinadi.

**Tadqiqot metodologiyasi**

Ishda quyidagi manbalardan foydalandim:

• Markaziy bankning xalqaro pul o‘tkazmalari, aholining valyuta operatsiyalari va to‘lov balansi bo‘yicha sharhlari;

• Markaziy bankning mehnat bozori sharhi;

• Markaziy bank ma’lumotlariga tayanib e’lon qilingan rasmiy ommaviy axborot manbalari (Daryo.uz, Spot.uz, UzA).

Tahlilda ikki usuldan foydalandim. Birinchisi qiyosiy tahlil: o‘tkazmalar hajmini turli yillar va davrlar bo‘yicha, shuningdek, tovar eksporti va tashqi hisob taqchilligi bilan solishtirdim. Ikkinchisi dinamik tahlil: o‘tkazmalar o‘sish sur’ati va kanallar tuzilishining o‘zgarishini kuzatdim. Ba’zi ko‘rsatkichlar (ulushlar, nisbatlar) o‘z hisobim ekani alohida ko‘rsatildi. Pul o‘tkazmalarining qanday maqsadga sarflangani bo‘yicha rasmiy ma’lumotlar cheklangani uchun natijalarni dastlabki baho sifatida ko‘rish kerak.

**Tahlil va natijalar**

Birinchi navbatda o‘tkazmalar hajmiga qaraymiz. 2024-yilda O‘zbekistonga 14,8 mlrd dollar pul o‘tkazmasi kelgan edi. 2025-yilda bu ko‘rsatkich 18,9 mlrd dollarga yetib, 27,2 foizga oshdi. Markaziy bank bu o‘sishni asosan rubl kursining mustahkamlanishi va migrantlar oqimining ko‘payishi bilan izohlagan. Ayniqsa 2025-yil to‘rtinchi choragida o‘tkazmalar 5 mlrd dollarni tashkil etib, o‘tgan yilning shu davriga nisbatan 39,8 foizga ko‘p bo‘ldi.

Lekin 2026-yilga kelib manzara biroz o‘zgaradi. 2026-yil yanvar-iyunda o‘tkazmalar 9,3 mlrd dollarni tashkil etdi, bu 2025-yilning shu davriga nisbatan 13 foiz yoki 1,1 mlrd dollarga ko‘p. Demak, o‘sish davom etmoqda, ammo 2025-yildagi 27 foizlik sur’atdan ancha past. Bunga bir tomondan yuqori taqqoslash bazasi, ikkinchi tomondan rubl kursining barqarorlashuvi ta’sir qilgan bo‘lishi mumkin. Mamlakatlar kesimida Buyuk Britaniyadan kelgan o‘tkazmalar 62 foizga, Yevropa Ittifoqidan 27 foizga, AQShdan 19 foizga oshgani esa migratsiya geografiyasi xilma-xillashayotganini ko‘rsatadi.

Ikkinchidan, o‘tkazmalar kanallari tuzilishi o‘zgarmoqda. 1-jadvalda ko‘rinib

turibdiki, bank kartalariga to‘g‘ridan-to‘g‘ri P2P o‘tkazmalari ulushi 2024-yildagi taxminan 40 foizdan 2026-yil birinchi yarmida taxminan 52 foizgacha oshdi (o‘z hisobim). An’anaviy xalqaro pul o‘tkazma tizimlari ulushi esa kamaydi, SWIFT orqali o‘tkazmalar 2025-yil birinchi yarmida 22 foizga qisqargan.

**1-jadval. O‘zbekistonga pul o‘tkazmalarida P2P kanalining ulushi**

| Davr | Jami o'tkazmalar, mlrd dollar | Shundan P2P (kartalarga), mlrd dollar | P2P ulushi, % |
|---|---|---|---|
| 2024-yil (yil) | 14,8 | 5,9 | 40 |
| 2025-yil yanvar-iyun | 8,2 | 3,6 | 44 |
| 2026-yil yanvar-iyun | 9,3 | 4,8 | 52 |

*Manba: Markaziy bank ma’lumotlari asosida; ulushlar muallif hisobi.*

Uchinchidan, o‘tkazmalarning makroiqtisodiy ahamiyatiga e’tibor beraylik. 2025-yilda 18,9 mlrd dollarlik o‘tkazmalar 5,8 mlrd dollarlik joriy hisob taqchilligidan taxminan 3,3 baravar ko‘p. Bu o‘tkazmalar tashqi balansni qo‘llab-quvvatlashda hal qiluvchi omil ekanini ko‘rsatadi. Aholining valyuta bozoridagi faolligi ham buni tasdiqlaydi: 2025-yilda aholi banklarga sotgan va banklardan sotib olgan valyuta o‘rtasidagi ijobiy farq 9,7 mlrd dollarga yetgan, 2026-yil birinchi yarmida esa bu farq 5,5 mlrd dollar bo‘ldi (2025-yilning shu davrida 3,7 mlrd dollar). Ya’ni o‘tkazmalarning katta qismi valyuta bozoriga so‘m talabi sifatida chiqmoqda va so‘m kursini qo‘llab-quvvatlamoqda.

Shu bilan birga, bu bog‘liqlik xavf ham tug‘diradi. O‘tkazmalar hajmi tashqi omillarga: bir nechta davlatdagi iqtisodiy holat, xorijiy valyuta kurslari va migratsiya siyosatiga bog‘liq. 2025-yildagi o‘sishning katta qismini rubl kursi bilan izohlash mumkin bo‘lsa, kurs teskari yo‘nalishda o‘zgarganda o‘tkazmalar qiymati ham tez kamayishi mumkin. Bundan tashqari, Markaziy bank ma’lumotlariga ko‘ra, o‘tkazmalarning bir qabul qiluvchiga to‘g‘ri keladigan yillik o‘rtacha summasi 2-4 ming dollar ekvivalentini tashkil etadi, ya’ni bu mablag‘lar ko‘pincha oila xarajatlariga yo‘naladi. Ularning qanchasi investitsiyaga sarflanishi haqida aniq ma’lumot yo‘q, shuning uchun o‘tkazmalarning o‘sishga ta’sirini aniq ajratib bo‘lmaydi.

Yana bir jihat: O‘zbekistondan chet elga yuborilgan o‘tkazmalar ham o‘sib bormoqda. 2026-yil yanvar-iyunda xorijga 1,3 mlrd dollar o‘tkazilgan. Hozircha bu kelayotgan

oqimning taxminan 14 foizini tashkil etadi (o‘z hisobim), lekin tendensiyani kuzatib borish kerak.

**Xulosa va tavsiyalar**

Tahlil qilganimda ko‘rdimki, pul o‘tkazmalari O‘zbekiston iqtisodiyoti uchun muhim barqarorlik omili: ular tashqi hisob taqchilligini bir necha barobar qoplaydi, oilalar daromadini oshiradi va valyuta bozoridagi talab-taklifni muvozanatlaydi. Lekin 2025-yilgi yuqori o‘sishni migrantlar mehnatining natijasi sifatidagina emas, balki qisman rubl kursi ta’siri sifatida ham ko‘rish kerak. 2026-yil birinchi yarmida o‘sish sur’atining 13 foizgacha sekinlashgani ham shuni ko‘rsatadiki, bu oqim cheksiz o‘smaydi. Menimcha, asosiy muammo bu mablag‘lar hozircha ko‘proq iste’molga ketayotgani va ichki ishlab chiqarishga kam aylanayotganida.

Shu sababli quyidagilarni taklif qilaman:

**O‘tkazmalarni investitsiyaga yo‘naltirish.** Migrantlar oilalari uchun kichik biznes, uy-joy va ta’lim bo‘yicha maxsus kredit hamda jamg‘arma mahsulotlarini kengaytirish. Masalan, o‘tkazma oluvchilarga imtiyozli mikroqarz yoki muddatli omonat shartlarini taklif qilish mumkin.

**Rasmiy va arzon kanallarni rivojlantirish.** P2P o‘tkazmalar ulushi oshib borayotgani sababli, bu kanallarni to‘liq hisobga olish, komissiyalarini kamaytirish va xavfsizligini ta’minlash zarur. Shunda o‘tkazmalar statistikasi aniqroq bo‘ladi.

**Moliyaviy savodxonlikni oshirish.** Migrantlar va ularning oilalari uchun valyuta kursi xavfi, jamg‘arish va investitsiya bo‘yicha tushuntirish ishlarini kuchaytirish.

**Bitta mintaqaga bog‘liqlikni kamaytirish.** Mehnat migratsiyasi geografiyasining xilma-xillashuvini (Yevropa, Buyuk Britaniya, Janubiy Koreya va boshqa mamlakatlar) rasmiy kelishuvlar va tayyorgarlik dasturlari orqali qo‘llab-quvvatlash.

**Ichki ish o‘rinlarini ko‘paytirish.** Uzoq muddatda o‘tkazmalarga bog‘liqlikni kamaytirish uchun qayta ishlash va xizmat ko‘rsatish sohalarida yangi ish o‘rinlari yaratish va migrantlar qaytganda ularning ko‘nikmalaridan foydalanish.

Bu takliflar pul o‘tkazmalaridan faqat oilalarning tirikchilik manbai emas, balki mamlakat iqtisodiy o‘sishining ishonchli vositasi sifatida foydalanishga yordam beradi deb

o‘ylayman.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Markaziy bank. Xalqaro migratsiya va jismoniy shaxslarning valyuta operatsiyalari sharhi, 2025-yil (cbu.uz).

2. Markaziy bank. 2025-yil IV chorak uchun to‘lov balansi va xalqaro investitsiya pozitsiyasi sharhi (cbu.uz).

3. Markaziy bank. Mehnat bozori sharhi, 2025-yil (cbu.uz).

4. Daryo.uz. O‘zbekistonga pul o‘tkazmalari hajmi 2025-yilda 18,9 mlrd dollarga yetdi, 29.01.2026.

5. Spot.uz. 2025-yilda xorijdan pul o‘tkazmalari qariyb 19 mlrd dollarga yetdi, 28.01.2026.

6. Spot.uz. Markaziy bank: P2P o‘tkazmalari bo‘yicha 2025-yil yakuni, 20.02.2026.

7. Spot.uz. Markaziy bank: 2024-yilda pul o‘tkazmalari 14,8 mlrd dollarni tashkil qildi, 20.01.2025.

8. UzA. O‘zbekiston valyuta bozorida aholi faollashdi: banklarga 12,3 mlrd dollarlik valyuta sotildi, 2026-yil yanvar-iyun ma’lumotlari.

9. Adams R.H., Page J. Do International Migration and Remittances Reduce Poverty in Developing Countries? // World Development, 2005.

10. Chami R., Fullenkamp C., Jahjah S. Are Immigrant Remittance Flows a Source of Capital for Development? // IMF Staff Papers, 2005.

11. Yang D. International Migration, Remittances and Household Investment: Evidence from Philippine Migrants’ Exchange Rate Shocks // The Economic Journal, 2008.

12. Amuedo-Dorantes C., Pozo S. Workers’ Remittances and the Real Exchange Rate: A Paradox of Gifts // World Development, 2004.